Griekse liefde als geslaagd model

Waar komt homoseksualiteit vandaan? Is er iets te lokaliseren in brein, bloed of genen? Of kun je het verschijnsel historisch vastpinnen op een bepaalde tijd of plaats? De vraag naar de `herkomst' is even zinloos als onuitroeibaar.

De Amerikaanse classicus Percy heeft zich ermee op het fenomeen van de Griekse knapenliefde gestort. Hij knoopt aan bij eerdere studies waarin de knapenliefde wordt beschouwd als in oorsprong een inwijdingsritueel: een aristocratisch model, waarbij een oudere krijger zich ontfermt over een jongere en hem de grote zaken des levens leert, totdat voor de jongere de tijd komt om te trouwen.

Volgens Percy is dit min of meer bewust als systeem bedacht (`geconstrueerd' zou ik bijna zeggen), en wel door wijze bestuurders op Kreta. Voor deze institutionalisering claimt Percy een nogal late datum (rond 650 voor Chr.) en een concrete oorzaak: overbevolking. Vanuit Kreta zou het model zich hebben verspreid over de Archaïsche Griekse wereld, te beginnen met Sparta.

So far, so good, zou je zeggen: of het nu 650 of 750 is, en Kreta of Sparta, we liggen er niet wakker van. Voor een groot deel blijft het toch giswerk, gezien de schaarste aan antiek bewijsmateriaal. Maar Percy verbindt er ook een oordeel aan: zonder veel reserves beschouwt hij de Griekse pederastie als een *geslaagd* systeem: het drong de overbevolking terug, leidde tot culturele bloei en legde daarmee de basis voor de klassieke Griekse cultuur en dus de Westerse cultuur.

Het is aan de Amerikaanse universiteiten ongetwijfeld een welkome stellingname, maar voor weldenkende mensen is dit echt te kort door de bocht. Er speelt in de archaïsche periode nog heel wat meer mee dan pederastie, en het gaat niet aan om één factor zo te isoleren. Percy's redenatie valt zelfs te beschrijven met de klassieke drogreden *B komt na A, dus B is gevolg van A*. Niet doen dus!

Gelukkig is zijn boek niet alleen maar een grote verdediging van de knapenliefde tegen boze homo-haters en andere bevooroordeelden. Wat het tot een belangrijke studie maakt is de concentratie op de archaïsche periode. Want er is de laatste jaren wel een golf boeken over antieke homo-erotiek, maar op de voor-klassieke periode is nauwelijks systematisch ingegaan.

Percy doet dat nu wel. Hij doorkruist archaïsch Griekenland niet alleen chronologisch, maar vooral ook geografisch: van Ionië tot het Griekse westen, van Lesbos tot Boeotië en Athene. Vooral daardoor krijgen we een bijzonder aardig panorama van wat er zoal aan knapenliefde in dat vroege Griekenland te vinden was. Dichters als Pindarus, Anacreon en Theognis, de sportscholen en symposia, de hofhoudingen van tirannen, beroemde tirannendoders zoals Harmodios en Aristogeiton, wetgevers zoals Solon, militair toegepaste pederastie in Thebe, het systeem van Sparta en de bloei van het vroege Athene: alles staat erin, en nu eens keurig bij elkaar. Percy kan zijn beweringen hier ook veel beter documenteren en voorziet ze waar mogelijk van aansprekende voorbeelden zoals citaten. Veel voetnoten en een index maken de zaak compleet.

Kortom, vanaf pagina 72, als we die malle theorieën over het `waarom en waarvandaan' zo'n beetje achter de rug hebben, is er niet zo veel meer te klagen. Jammer alleen dat de hoofdtekst dan al op ruim een derde is.

Aan het slot komt de verdedigende tendens opnieuw hinderlijk naar voren. In een korte epiloog (p.185-92) suggereert Percy dat de Griekse knapenliefde ook in latere perioden een respectabel opvoedkundig model bleef. Pas de fanatieke Christenen zouden het fenomeen zodanig bestreden hebben dat `een traditie van

duizend jaar verdween', zoals het boek pathetisch eindigt. Goed, het vroege Christendom liep niet nu niet bepaald warm voor vormen van erotiek buiten het hetero-huwelijk, maar zó simpel mag je dit tegenwoordig toch niet meer stellen. Ook hier geldt: er was nog wel wat meer aan de hand dan die éne factor. Maar daar verschijnen wel weer andere boeken over.

Vincent Hunink

William Armstrong Percy III, *Pederasty and Pedagogy in Archaic Greece*, (University of Illinois Press) Urbana and Chicago 1996; geb. 260 p.